

milyen hibaüzenetet. Ebben benne van a kért URL cím, valamint annak a magyarázata, hogy ez miért nincs meg az archívumban, és hogy milyen alternatív lehetőségeink vannak. Ha az URL cím mögött van élő weblap, akkor az IA Wayback Machine automatikusan lementi azt és erről értesíti a felhasználót egy *banner* csíkon az oldal tetején.

Összességében elmondható, hogy bár a vizsgált tíz angol nyelvű webarchívum többségében rendelkezik az alapfunkciókkal (pl. URL és kulcsszó szerinti keresés, szűkítési opciók), a fejlettebb lehetőségek (pl. adatbányászat, személyre szabás, site-helyreállítás) mindenütt hiányoznak. Használhatósági problémák is vannak még némelyiknél (pl. eldugott súgó, nehezen megtalálható összetett kereső). Valószínűsíthető, hogy ezek a hibák és hiányosságok még olyan gyermekbetegségek – különösen a csak néhány éve indult archívumoknál –, amelyeket idővel majd kijavítanak, illetve pótolnak a fejlesztők, mivel eddig inkább a rendszer felállítására és a gyűjteményépítésre fordították az erőforrásokat. Vannak is erre utaló jelek, mert négy hónappal a cikkben ismertetett kutatás után már néhány hasznos újdonságot fel

lehetett fedezni: a UK Web Archive például megjelenít egy *n-gram* grafikont, amely azt mutatja, hogy hogyan változott időben az adott keresőkérdés gyakorisága; a UK Government Web Archive pedig a találati eredményeket már témák szerint klaszterezni is tudja, valamint megengedi a tematikus szűrést a keresésnél.

Hivatkozások

- [1] International Internet Preservation Consortium Access Working Group: Use cases for access to Internet Archives. International Internet Preservation Consortium. 2006.
- [2] RAS, M. – BUSSEL, S. V.: Web archiving user survey. 2007. július
- [3] COSTA, M. – SILVA, M. J.: Understanding the information needs of Web archive users. 10th International Web Archiving Workshop, Vienna. 2010. szeptember

/NIU, Jinfang: Functionalities of Web Archives. = D-Lib Magazine, 18. köt. 3–4. sz. 2012./

(Drótos László)

Zenei anyagok könyvtárközi kölcsönzésének meghatározó szerepe az Egyesült Királyság zenei életében

A cikk legfőbb megállapítása az, hogy az Egyesült Királyság könyvtárközi kölcsönzésében egyedül a zenei anyagok kölcsönzése növekszik. A szerzők azt elemzik, hogy miként alakult ki ez a szerencsés helyzet és melyek ennek legfőbb jellemzői. Azt javasolják, hogy a döntéshozók figyeljenek jobban oda a további fejlesztésekre, mivel a kölcsönzés komoly szerepet játszik az ország zenei életében, ezáltal nagy hatást gyakorol milliók hétköznapijaira.

A zenei könyvtárközi kölcsönzésben különböző dokumentumok vesznek részt: zenei témájú könyvek és folyóiratcikkek, audiovizuális anyagok, önálló kották és kottalapok és messze a legnagyobb jelentőséggel az előadásokhoz szükséges *kottacsomagok*. A kották eleinte nem tartoztak a könyvtárközi kölcsönzésben gyakran előforduló dokumentumok közé, mert sokáig nem kerültek be a közös katalógus-adatbázisokba, csak a helyi opacokban voltak fellelhetők, sokáig nem volt egy-egy azonosítójuk (ISMN 1997-től létezik), a zenei anyagokat különleges tulajdonságaik és formátumuk miatt nehéz volt keresni és beazonosítani.

A zenei dokumentumokat (könyvek, cikkek, kották) zenekutatók, diákok, tanárok, előadóművészek, zenészek, énekesek, karmesterek kérik. De a legnagyobb felhasználói csoportra kétség kívül jellemző, hogy kottacsomagokra van szükségük: kórusok, operatársulatok, madrigál-, kamara-, templomi kórusok és természetesen iskolák. Bár a kottacsomagok megszerzésének más módjai is vannak (vásárlás, bérlés a kiadótól), de a leggyakoribb a könyvtárártól való kölcsönzés. El lehet mondani, hogy a könyvtárak ezáltal komoly szerepet játszanak az ország zenei életének kiteljesedésében, a zenével kapcsolatos kulturális tevékenységek sok millió ember életét gazdagítják. Egy 2008-as felmérés szerint 2600 amatőr zenei együttes van 180 000 előadóval, akik 10 000 koncertet tartanak évente, 1,6 milliós közönségnek.

Hogy kerültek be a kottacsomagok a könyvtárakba? Az 1920-as években a megyei könyvtárak szolgáltatásainak kialakításánál a könyvtárak sok zenei anyagot kaptak azért, hogy a vidéki és a városi iskolák kulturális életének fejlesztésében

aktívan részt vegyenek. Az 1950-es években ezt a fajta könyvtári ellátást még tovább erősítették, komoly gyűjtemények jöttek létre. Az anyagokat kérő előadói társulatok száma is egyre nőtt. A könyvtárak zenei részlegei ebben az időben még önmagukban is ki tudták elégíteni a kívánságokat.

Az 1970-es években változott a helyzet, a könyvtárak költségvetését csökkentették, ráadásul a zene-tudományban az 1950-es évek közepétől új szelek kezdtek fújni, nagyobb hangsúlyt fektettek az eredeti szövegekre, újonnan kiadták a zenekari és kórusműveket (pl. Bärenreiter Urtext, kritikai kiadások). Rengeteg új, modern zeneszerző is megjelent. A könyvtárak felé tovább nőtt a nyomás a kottacsomagok szolgáltatására vonatkozóan. A két tényező együttes megjelenésére (pénzhiány és rengeteg új anyag) a könyvtárosok válasza az együttműködés keresése volt. A dokumentumokat egyedül már nem voltak képesek szolgáltatni, a könyvtárközi kölcsönzés lehetett csak a megoldás.

Az erősödő igények hatására az 1970-es évek végén, az 1980-as évek elején két új nyomtatott katalógus (LASER Catalogue of Vocal Sets, British Union Catalogue of Orchestral Sets = BUCOS) jelent meg, amelyek a könyvtárközi kölcsönzést segítették, könnyebb lett a zenei anyagok lokalizálása és a kölcsönzések bonyolítása.

Az 1990-es évek végére a két nyomtatott katalógus használata bevetté vált, de korlátaik is látszottak már, hiszen a frissítések és a törlések nem jelentek meg azonnal bennük. A problémára a megoldást a 2002-re elkészült *Encore!* országos online adatbázis jelentette (<http://www.peri.nildram.co.uk/encore.htm>). Az Egyesült Királyságban a zenei könyvtárak világa ma már e nélkül az eszköz nélkül elképzelhetetlen.

A zenei anyagok könyvtárközi kölcsönzésének területén kialakuló együttműködés fő szervezője a *Zenei Könyvtárak Nemzetközi Szövetsége* (*International Association of Music Libraries = IAML*). Az *Encore!* mellett az IAML levelező listája is segít a könyvtárközi kölcsönzések szervezésében, például a sürgősen kért dokumentumok lelőhelyének felkutatásában.

A kottacsomagok meglehetősen nehezen kezelhető anyagok, már csak súlyuk és méretük miatt is. Előfordul az is, hogy nagyobb csomagoknál több helyről kell összeszedni az anyagokat, és ez már a szállítási költségek nagyságára is kihat. Másik, nehézséget okozó tényező az idő: az anyagokra a határidőhöz kötött előadásokhoz van szükség, nem lehet késlekedni az összeállításukkal és elküldésükkel. Időnként baj van a visszkapott kottákkal, például hiányzik egy lap vagy máshova van behelyezve.

A kottacsomagok könyvtárközi kölcsönzési statisztikáit nem könnyű összeállítani, nem lehet rájuk húzni a könyveknél alkalmazott sémákat. Egy kottacsomagot sokan használnak, minden szólamot más-más személy, és a különböző integrált rendszerek a kottacsomagok használati statisztikáit eltérően számítják. Egy zenekar vagy kórus által használt kottacsomag ugyanis nem tekinthető egyetlen könyvtárközi kölcsönzési tételnek, azt is figyelembe kell venni, hány előadó veszi igénybe a kottákat. A számítások 2008-ban 540 000-es kölcsönzési számot hoztak ki a korrekciók elvégzése után. Bár ez a szám az említett nehézségek miatt talán túl van becsülve, de mégis azt mutatja, hogy a zenei anyagok könyvtárközi kölcsönzése az utóbbi évtizedben drámaian emelkedett, és a könyvtárközi kölcsönzésben más dokumentumoknál tapasztalható általános csökkenésnek ellenáll.

Nem lehet tagadni, hogy az *Encore!* és az IAML levelező lista forradalmi módon megváltoztatta a kottacsomagok könyvtárközi kölcsönzését. Vannak további javaslatok az *Encore!* további javítására és bővítésére, az elektronikus küldés témájával is foglalkozni kell.

Összefoglalóan az állapítható meg, hogy a nyomtatott kottacsomagok könyvtárközi kölcsönzésével még jó ideig számolni kell.

/HART, Liz – MUNCY, Graham: The essential role of music interlending: how it supports music making in the UK. = Interlending & Document Supply, 37. köt. 2. sz. 2009. p. 79–83./

(*Burmeister Erzsébet*)